

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

BÜYÜK DAİRE

X/ LETONYA DAVASI

Başvuru no. 27853/09

KARAR ÖZETİ

STRAZBURG

26 Kasım 2013

İşbu karar nihaidir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2013. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

X / Letonya davasında,

Başkan

Dean Spielmann (Lüksemburg),

Yargıçlar

Nicolas Bratza (Birleşik Krallık),

Guido Raimondi (İtalya),

Ineta Ziemele (Letonya),

Mark Villiger (Lihtenştayn),

Nina Vajić (Hırvatistan),

Khanlar Hajiyeu (Azerbaycan),

Danutė Jočienė (Litvanya),

Ján Šikuta (Slovakya),

Päivi Hirvelä (Finlandiya),

George Nicolaou (Kıbrıs),

Zdravka Kalaydjieva (Bulgaristan),

Nebojša Vučinić (Karadağ),

Angelika Nußberger (Almanya),

Julia Laffranque (Estonya),

Paulo Pinto de Albuquerque (Portekiz),

Linos-Alexandre Sicilianos (Yunanistan),

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Michael O’Boyle’un katılımıyla Büyük Daire şeklinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yukarıda anılan 8 Mayıs 2009 tarihli başvuruyu ve davalı Hükümet tarafından ibraz edilen görüşler ile başvuran tarafından bunlara cevaben iletilen görüşleri dikkate alarak, gerçekleştirilen müzakereler sonucunda, aşağıdaki kararı vermiştir.

Uluslararası çocuk kaçırma: çocuğun “ciddi bir riskle” karşılaşacağına ilişkin iddialar etkin bir şekilde incelenmeden, çocuk doğduğu ülkeye iade edilemez

Başlıca olaylar

Başvuran X., 1974 doğumlu bir Letonya vatandaşıdır. Aynı zamanda 2007 yılında Avustralya vatandaşlığını da almış olup şu anda Avustralya’da ikamet etmektedir.

Başvuran 2004 yılında Avustralya’da yaşarken ve evliyken, T. adlı başka bir erkekle ilişki yaşamaya başlamış ve onun evine taşınmıştır. 2005 yılında çiftin bir kızları olmuştur. Çocuğun doğum belgesine baba adı yazılmamıştır. Başvuranla T.’nin ilişkisi kötüye gitmiş, ancak çift 17 Temmuz 2008 tarihine kadar birlikte yaşamaya devam etmiştir. Başvuran 17 Temmuz 2008 tarihinde Letonya’ya gitmek üzere Avustralya’yı terk etmiş ve o tarihte üç yaş beş aylık olan kızını da yanına almıştır.

Sonrasında T., babalığını tanıyan Avustralya Aile Mahkemesi’ne başvuruda bulunmuştur. Mahkeme, çocuğun doğumundan itibaren, çiftin ortak ebeveyn sorumluluğuna sahip olduklarına karar vermiştir. Avustralya makamları aynı zamanda, 25 Ekim 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlere dair Lahey Sözleşmesi uyarınca, Letonya makamlarından çocuğun Avustralya’ya iadesine ilişkin talepte bulunmuşlardır. 2008 yılının Kasım ayında, Letonya ilk derece mahkemesi; çocuğun, hakları Avustralya mahkemelerince tanınmış olan T.’nin rızası dışında ve yasaya aykırı olarak uzaklaştırıldığına karar vermiştir. Başvuran bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Başvuran özellikle çocuğun Letonya’yla bağlantılarını öne sürmüş, T.’nin tutumu ve iade halinde kızının durumu hakkında bilgi alamayacağı konusunda eleştiride bulunmuştur. Başvuran yeniden Avustralya’da yaşamak için oraya dönemeyeceğini öne sürmüş ve talebi doğrultusunda uzman tarafından hazırlanan bir rapor sunmuştur. Bu raporda, çocuğun anneden ayrılması durumunda psikolojik travma yaşama riskinin bulunduğu sonucuna varılmıştır. 2009 yılının Ocak ayında, Riga Bölge Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kararını onamış ve çocuğun Avustralya’ya iade edilmesine karar vermiştir. Bölge Mahkemesi aynı zamanda, başvuranın iddialarının temelden yoksun olduğuna hükmetmiştir. Psikoloji raporunda belirtilen riske ilişkin olarak, bu konunun velayet hususuyla alakalı olmasından dolayı bu konu hakkında hüküm vermeye yönelik bir görevi olmadığını ifade etmiştir. Bölge Mahkemesi ayrıca, velayet konusunun Lahey Sözleşmesi’nde öngörülen, çocuğun iadesine ilişkin usulün bir parçası olmadığını belirtmiştir. Bu kararın ardından, T. kızını geri alma ve onunla birlikte Avustralya’ya dönme fırsatına sahip olmuştur. T., o tarihten bu yana ebeveyn haklarını tek başına kullanmaktadır. Yeniden Avustralya’ya dönerek kamu kurumunda çalışan başvuran ise kızıyla düzenli olarak görüşmektedir.

Şikâyetler ve usul

Başvuran Sözleşme'nin 8. maddesine (özel ve aile hayatına saygı hakkı) dayanarak; Letonya mahkemelerinin Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine dair Lahey Sözleşmesi uyarınca kızının Avustralya'ya iade edilmesine karar vermeleri sebebiyle, Sözleşme'nin 8. maddesinin anlamı dâhilinde, aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmesinden mağdur olduğunu iddia etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 8 Mayıs 2009 tarihinde başvuru yapılmıştır.

Mahkeme Daire oluşumunda verdiği kararında, oy çokluğuyla Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Hükümet'in talebi üzerine, dava 4 Haziran 2012 tarihinde Büyük Daire'ye iletilmiştir. 10 Ekim 2012 tarihinde Büyük Daire huzurunda, Strazburg'taki İnsan Hakları Binasında kamuya açık bir duruşma gerçekleştirilmiştir. Başkan, Büyük Daire nezdinde gerçekleşen işlemlere üçüncü taraf sıfatıyla müdahil olmaları konusunda; Finlandiya ve Çek Cumhuriyeti Hükümetlerine ve Reunite Child Abduction Centre adlı sivil toplum örgütüne yetki vermiş ve bu doğrultuda bu kurumların yazılı görüşleri alınmıştır.

AİHM'in kararı

8. madde

AİHM ilk olarak, çocuğun Avustralya'ya iade edilmesi kararının, başvuranın özel ve aile hayatına saygı hakkına müdahale ettiğini kaydetmiştir. Bu müdahale, kanuna uygundur. Başvuran Lahey Sözleşmesi'nin, Avustralya'dan ayrılması sırasında kızını yalnız bir ebeveyn olarak yetiştirdiği hususunda uygulanabilir olmadığını ileri sürmüştür. Ancak AİHM, yalnızca yerel mahkemelerin yetki alanına giren bu konunun, Letonya mahkemelerince incelendiğini ifade etmiştir. Zira Letonya mahkemeleri, Avustralya mahkemesinin T.'nin babalığını ve çocuk üzerindeki haklarını tanıdığını kaydetmiştir. AİHM ayrıca, bu müdahalenin çocuğun ve babasının haklarını koruma konusunda meşru bir hedef izlediğini değerlendirmiştir.

AİHM müdahalenin gerekliliği konusunda, farklı antlaşmalar arasında herhangi bir çelişki veya aykırılık olmaksızın, çeşitli uluslararası metinlerin ortak ve düzenli bir şekilde uygulanması gerektiğini yinelemiştir. Yalnız bu durumun koşulu, AİHM'in, Sözleşme'ye taraf devletlerce üstlenilen yükümlülöklere uymasını sağlama görevini, icrası mümkün ve etkin hakları güvence altına alan Sözleşme'nin yorumlanması vasıtasıyla yerine getirebilmesidir.

AİHM ayrıca, çocuklara ilişkin kararlarda çocukların çıkarlarının en iyi şekilde korunması gerektiği görüşünü destekleyen geniş kapsamlı bir fikir birliği olduğunu kaydetmiştir. Bu çıkarlar, ailelerin çıkarlarıyla aynı değildir. Lahey Sözleşmesi kapsamında gerçekleştirilen ve velayet işlemlerinden farklı olan iade başvurusu bağlamında bu çıkarlar; özellikle sürenin geçmesi (12. madde) ve “ciddi bir riskin bulunması” (Madde 13 (b)) hususlarıyla ilgili olan ve Lahey Sözleşmesi’nde öngörülen istisnalar ışığında değerlendirilmelidir. Bu görev, ulusal makamlara ait olup, ulusal makamlar bu görevi yerine getirirken takdir payı kullanırlar. AİHM’in, çocuğun mutad meskeni olan devlete iade edilmesi ile sonuçlanan karar verme sürecinin adil olup olmadığı ve çocuğun çıkarlarının en iyi şekilde korunup korunmadığını doğrulama konusunda denetleyici bir rolü vardır. Ancak AİHM bu görevini yerine getirirken; kendi değerlendirmesini, yerel mahkemelerin yerine koymamaktadır.

Böylelikle Sözleşme’nin 8. maddesi ışığında, iade başvurusunun incelenmesi hususunda başvuru yerel mahkemeler, kendilerinden ailenin durumuna ilişkin derinlemesine bir araştırma yapılması istenmese dahi; belirtilenlerin aksine iki usuli yükümlülüğe uymak durumundadır. Bunlardan birincisi, iade halinde çocuğun “ciddi bir riskle” karşı karşıya geleceğine ilişkin iddiaları inceleyerek, bu incelemeyi gerekçeli karara yansıtmaktır. İkinci yükümlülük ise, bilinen bir riskin ortaya çıkması halinde; mutad mesken niteliği taşıyan devlette (bu davada Avustralya), özellikle somut koruma tedbirleri yoluyla yeterli güvencelerin sağlandığı hususuna ikna olmaktır.

Mevcut davada AİHM, çocuğun Avustralya’dan ayrılması ve ülkeye geri gönderilmesi için başvuruda bulunulması arasında bir yıldan daha az bir süre olduğunu kaydetmiştir. Bu durum, normal şartlar altında gecikmeden iade yapılmasını gerektirmektedir. Ancak AİHM, başvuranın Riga Bölge Mahkemesi’ne, ilk derece mahkemesi kararının ardından bir psikolog tarafından hazırlanmış olan bir belge sunduğunu kaydetmiştir. Bu belgeye göre, çocuğun psikolojik travma yaşama ihtimali sebebiyle çocuk annesinden aniden ayrılmamalıdır. AİHM’e göre, yerel mahkemelerin bu bilirkişi raporunu kabul edilemez olarak değerlendirmeleri, makul değildir. Zira bu rapor iade başvurusundan ziyade, velayet konusunun esasıyla ilgilidir ve bu nedenle, söz konusu yargılamaların bir parçası değildir. Esasında, psikolojik rapor, çocuğun çıkarlarının en iyi şekilde korunması konusuyla doğrudan bağlantılı olan psikolojik travma riskine dikkat çekmiştir. Ayrıca rapor, Lahey Sözleşmesi’nin 13 (b) maddesi ışığında incelenmesi gereken “ciddi risk” hususunda tartışmaya açık bir iddiayı yansıtmıştır. Bunun yanı sıra, annenin kızıyla birlikte Avustralya’ya gitmesinin ve kızıyla iletişimini sürdürmesinin mümkün olup olmadığı konusunun da araştırılmasını

gerektirmiştir. Lahey Sözleşmesi'nde de belirtilen, kısa süre sınırlamalarına uyulması gereği, Letonya makamlarını bu tür bir iddiayı etkin şekilde inceleme görevini yürütmekten muaf tutamaz.

Sonuç olarak AİHM Letonya makamlarının, Lahey Sözleşmesi'nin 13 (b) maddesinin anlamı dâhilinde, çocuk açısından ciddi bir risk bulunması ihtimalini ortaya çıkaran bilirkişi raporunun incelenmesini reddederken; usuli yükümlülöklere uygun olarak hareket etmediklerine karar vermiştir. AİHM, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.